

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

عنوان

اثر پذیرش استانداردهای حسابداری ملی ایران بر سطح محافظه کاری در افشای اطلاعات حسابداری

استاد راهنما

دکتر شهناز مشایخ

دانشجو

لیلا کاظمی

اسفند ماه سال ۱۳۹۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته حسابداری

عنوان

اثر پذیرش استانداردهای حسابداری ملی ایران بر سطح محافظه کاری در افشای اطلاعات حسابداری

استاد راهنما

دکتر شهناز مشایخ

استاد مشاور

دکتر سید حسین علوی طبری

دانشجو

لیلا کاظمی

اسفند ماه سال ۱۳۹۱

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به
دانشگاه الزهراء (س) است.

بر یاد او

پدرم، آن دانای عرصه علم و ادب، که در تمام دوران زندگی خویش بنظر من خطه‌ای نیامود، مگر آنکه سر بر بالین خاک نهاد.

تقدیرم به او

مادرم، آن بزرگ آموزگار زندگی، که بر زبانم الفاظ نهاد و کفتم آموخت.

بهرم، حسین، که صمیمیت و صفایش بهترین همراه زندگی است.

و دریلان فرزندم، هومان، بنظر بومی صبر و شکیبایی اش.

قدر دانی و شکر

باشکر از سرکار خانم دکتر شمس‌الماجد - عضو هیئت علمی دانشگاه الزهراء (ع)، استاد راهنمای پروژه اینجانب که در طول اجرای این پروژه راهنمایی‌های ایشان، همواره راعکسای اینجانب بوده است.

برخود لازم می‌دانم از اساتید محترم جناب آقای دکتر سید حسین علوی طبری به عنوان استاد مشاور و جناب آقای دکتر سید احمد علیزاده مطالی که زحمات داوری را بر عهده داشتند، تشکر و قدر دانی نمایم.

عنوان: اثر پذیرش استانداردهای حسابداری ملی ایران بر سطح محافظه کاری در افشای اطلاعات حسابداری

نام و نام خانوادگی: لیلا کاظمی

رشته تحصیلی: حسابداری

استاد راهنما: دکتر شهناز مشایخ

استاد مشاور: دکتر سید حسین علوی طبری

تاریخ دفاع: اسفند ۱۳۹۱

چکیده: پژوهش حاضر به بررسی اثر بکارگیری استانداردهای حسابداری ملی مصوب سازمان حسابرسی بر سطح محافظه‌کاری اطلاعات حسابداری در دوره قبل و بعد از پذیرش این استانداردها می‌پردازد. در این پژوهش جهت کمی کردن سطح محافظه‌کاری از مدل باسو (۱۹۹۷) استفاده شده است. داده‌های مالی ۸۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای سال‌های ۷۵ تا ۹۰ جمع‌آوری و فرضیه پژوهش با استفاده از رگرسیون چندگانه و آزمون کرامر، آزمون شد. یافته‌های تجربی پژوهش، حاکی از این می‌باشد که کیفیت اطلاعات حسابداری که در این پژوهش با محافظه‌کاری سنجیده شده است، در دوره قبل و بعد از تدوین استانداردهای ملی ایران تفاوت معناداری نکرده است. به عبارت دیگر الزام واحدهای تجاری در بکارگیری استانداردهای ملی باعث ارتقای کیفیت اطلاعات حسابداری از منظر محافظه‌کاری نشده است.

فصل اول: مقدمه (طرح موضوع پژوهش، اهمیت آن و ...)

✓ مقدمه

✓ تشریح و بیان موضوع

- ✓ پرسش پژوهش
- ✓ اهداف پژوهش و ضرورت آن
- ✓ فرضیه پژوهش
- ✓ تعاریف عملیاتی
- ✓ روش شناسی پژوهش
- ✓ تعریف جامعه آماری و ویژگی های آن
- ✓ روش نمونه گیری و حجم تقریبی نمونه
- ✓ روش تجزیه و تحلیل داده ها
- ✓ نهاد یا مؤسسه‌ای که می‌توانند از یافته‌های این پژوهش بهره‌گیرند
- ✓ ساختار پژوهش
- ✓ خلاصه فصل

مقدمه

استفاده کنندگان درون سازمانی و برون سازمانی جهت اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید من جمله تخصیص صحیح منابع کمیاب به اطلاعات مالی باکیفیت نیازمندند. از آنجائیکه صورت های مالی از مهمترین منابع اطلاعاتی برای تصمیم گیرندگان می باشد، لذا در تهیه صورت های مالی لازم است که استانداردهای

حسابداری که معیاری جهت کیفیت اطلاعات مندرج در صورت های مالی است، رعایت گردد. پس از لازم-الاجرا گردیدن استانداردهای حسابداری مصوب سازمان حسابرسی در ایران سؤالی که مطرح می گردد این است که آیا این استانداردها توانسته اند کیفیت اطلاعات حسابداری را ارتقاء بخشند.

تشریح و بیان موضوع

استفاده کنندگان از اطلاعات مالی شرکت ها، نیازمندند که جهت اتخاذ تصمیمات اقتصادی برای تخصیص بهینه منابع کمیاب از اطلاعات مالی باکیفیت بهره جویند. صورت های مالی یکی از ارکان اصلی گزارشگری مالی واحد تجاری می باشند. بنابراین ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره عملکرد مالی، وضعیت مالی و انعطاف پذیری مالی از اهداف اصلی تهیه صورت های مالی می باشد. وزمانی این امر تحقق می یابد، که در تهیه صورت های مالی استانداردهای حسابداری رعایت گردد. استانداردهای حسابداری مقرراتی هستند که چگونگی انجام کار حسابداری را تشریح می نمایند. و بر این اساس می باشد که اطلاعات مالی مربوط و قابل اتکا جهت بهبود تصمیم گیری های اقتصادی در اختیار استفاده کنندگان قرار گیرد.

همچنین استانداردها مقررات لازم الاجرای برای سنجش کیفیت اجرای کار است. به عبارت دیگر، استانداردهای حسابداری ضوابطی هستند که واحدهای اقتصادی باید در فرآیند شناخت، اندازه گیری و انتقال اطلاعات مالی به استفاده کنندگان رعایت کنند و در نتیجه معیاری برای سنجش کیفیت ارائه صورت های مالی فراهم نمایند.

با گسترش ارتباطات، وجهانی شدن بازارهای سرمایه، ضرورت وجود استانداردهای یکسان در سطح بین المللی احساس گردید. به دلیل آن که شناخت متقابل در کشورهایی که زیر بنای اصول حسابداری مشابهی دارند، امکان پذیر است، و اطلاعات قابل فهم، قابل مقایسه و قابل اتکا که برای طیف گسترده ای از استفاده

کنندگان بین المللی در شرکت های چند ملیتی زمانی فراهم می گردد که ثبات در حسابداری و حسابرسی و یکسان سازی استانداردهای حسابداری و گزارشگری مالی رعایت گردد. پس از گسترش تمایل کشورهای مختلف برای بکارگیری استانداردهای بین المللی¹، این سؤال مطرح گردید که اجرای این استانداردها توانسته است کیفیت اطلاعات حسابداری را ارتقاء بخشد و یا اینکه تدوین این استانداردها در سطح بین المللی هیچ تأثیری بر ارتقای کیفیت اطلاعات حسابداری نداشته است.

در ایران نیز پس از لازم الاجرا نمودن استانداردهای حسابداری مصوب سازمان حسابرسی این سؤال مطرح می شود که اجرای این استانداردها در جهت ارتقاء سطح کیفیت اطلاعات حسابداری نقشی داشته است یا خیر. در این پژوهش به دنبال این هستیم که به این سؤال پاسخ دهیم.

پرسش پژوهش

از آن جائیکه هدف از تدوین استانداردهای حسابداری، ارتقای کیفیت اطلاعات مالی برای استفاده کنندگان از این اطلاعات می باشد، لذا این سؤال مطرح می گردد که آیا استانداردهای حسابداری ایران که مبتنی بر استانداردهای بین المللی می باشد، باعث ارتقاء کیفیت حسابداری شده است و آیا می توان گفت که کیفیت اطلاعات حسابداری بعد از دوره الزام بکارگیری استانداردهای حسابداری نسبت به دوره قبل از آن ارتقاء یافته است. از آن جائیکه برای سنجش کیفیت اطلاعات حسابداری از معیار محافظه کاری استفاده می نمائیم، لذا پرسش پژوهش بدن صورت مطرح می شود:

آیا بکارگیری استانداردهای حسابداری در ایران سطح محافظه کاری را ارتقاء داده است؟

اهداف پژوهش و ضرورت آن

---

¹ International Financial Reporting Standards(IFRS)

با توجه به اینکه استانداردهای حسابداری ایران از سال ۱۳۸۰ لازم الاجرا گردیده است، لذا انجام پژوهشی در این زمینه که اثر بکارگیری استانداردهای حسابداری را بر کیفیت حسابداری بررسی نماید، ضروری به نظر می رسد. از طرفی نتایج این پژوهش می تواند در زمینه شناسایی اشکالات موجود در تدوین استانداردها و رفع آنها مورد استفاده تدوین کنندگان استانداردها قرار گیرد.

فرضیه پژوهش

برای پاسخ گویی به پرسش پژوهش، فرضیه به صورت زیر بیان شده است:

فرضیه: سطح محافظه کاری در اطلاعات حسابداری با پذیرش استانداردهای حسابداری ایران تغییر معناداری کرده است.

تعاریف عملیاتی

استانداردهای حسابداری ایران: منظور استانداردهای حسابداری است که توسط سازمان حسابرسی به عنوان مرجع تخصصی و رسمی تصویب گردیده است و از ۱۳۸۰/۱/۱ لازم الاجرا می باشد. در پژوهش حاضر از دو جامعه یکی قبل از بکارگیری استانداردهای حسابداری یعنی ۱۳۷۵ لغایت ۱۳۸۰ و یکی بعد از الزام بکارگیری استانداردهای حسابداری یعنی ۱۳۸۰ لغایت ۱۳۹۰ استفاده شده است.

کیفیت اطلاعات حسابداری: کیفیت گزارشگری مالی، ضوابطی هستند که اطلاعات مفید و سودمند را از اطلاعات دیگر تفکیک می سازد و سودمندی اطلاعات مالی را افزایش می دهد. برای سنجش کیفیت اطلاعات حسابداری به بررسی سطح محافظه کاری می پردازیم. به دلیل اینکه محافظه کاری به عنوان یک ویژگی مؤثر برای قابلیت اطمینان اعداد حسابداری به شمار می رود و عامل مهمی برای قراردادهای مؤثر به

کار می رود. و بطور تجربی برای کاهش تضاد منافع با سهام داران و در نتیجه کاهش هزینه های بدهی شرکت و کاهش هزینه های مورد انتظار سرمایه گذاری می باشد.

باسو (۱۹۹۷) پیشگام انجام تحقیقات در مورد محافظه کاری در دهه اخیر بوده و اولین پژوهش مطرح در این مورد را به انجام رسانده که حاصل آن، ارائه مدلی برای بررسی میزان محافظه کاری اعمال شده در تهیه صورتهای مالی بوده است. مدلی که او به کار برده، داری دو متغیر اصلی است. این متغیرها عبارتند از سود حسابداری و بازده سهام در تحقیقات حسابداری با رویکرد بازار سرمایه، استفاده فراوانی از این متغیرها می شود و اغلب، بازده متغیر وابسته و سود حسابداری، متغیر مستقل است. با این حال، باسو رویه خاص خود را به کار برده است و سود حسابداری را متغیر وابسته قلمداد کرده است. دیگان (۲۰۰۶) اشاره می کند که در برخی تحقیقات با رویکرد بازار سرمایه، این رویه معمول است.

قیمت های بازار سهام نشان دهنده تغییرات ارزش دارایی در زمانی هستند که آن تغییرات رخ دهند، خواه اینکه آن تغییرات شامل زیان ها یا سودهایی در ارزش دارایی باشند. از این رو، می توان گفت که بازده های سهام همواره به هنگام هستند. از آنجا که محافظه کاری پیش بینی می کند، مبنای شناسایی زیان های حسابداری بسیار به هنگام تر از سودهاست، بدین ترتیب انتظار بر این است که زیان های حسابداری بیشتر از سودهای حسابداری با بازده های سهام تقارن زمانی داشته باشند. باسو با استفاده از این مبانی معیاری را تحت عنوان "عدم تقارن بهنگام سود" برای محافظه کاری معرفی کرده است.

برای سنجش محافظه کاری از مدل باسو استفاده کرده ایم. به اعتقاد باسو (۱۹۹۷) محافظه کاری به پایداری کمتر سود در دوره های حاوی اخبار بد نسبت به دوره های حاوی اخبار خوب منجر می شود. وی بیان می کند به کارگیری رویه های محافظه کارانه موجب می شود شناسایی زیان به سرعت و در دوره جاری انجام

شود، در حالی که شناسایی سودها به تدریج و در طی چند دوره انجام می گیرد. بنابراین، در حسابداری محافظه کارانه اخبار بد با سرعت بیشتری بر سود تأثیر می گذارد، اما این تأثیر نمی تواند پایدار باشد. در مقابل، اخبار خوب زمان بیشتری را می طلبد که در سود منعکس شود، اما این انعکاس در دوره های آتی، پایداری بیشتری دارد. باسو با بهره گیری از مدل زیر دریافت که عدم تقارن سود در انعکاس اخبار خوب و اخبار بد منجر به درجات متفاوتی از پایداری می شود.

$$EPS_{it} = \beta_0 + \beta_1 D_{it} + \beta_2 R_{it} + \beta_3 D_{it} R_{it} + \varepsilon$$

در این مدل:

- EPS_{it} سود خالص هر سهم
- R_{it} بازده سهام با احتساب آورده در دوره مورد نظر که روش به دست آوردن آن برای هر شرکت در هر سال چنین می باشد:

$$\frac{\text{سهام جایزه} + \text{حق تقدم} + \text{DPS} + (\text{قیمت روز} - \text{قیمت پایه})}{\text{قیمت پایه} + (\text{درصد افزایش سرمایه از محل آورده} \times 1000)} \times 100$$

قیمت پایه: قیمت سهام در ابتدای سال مالی

قیمت روز: قیمت سهام در پایان سال مالی

- D_{it} متغیر مجازی است و برای شرکت هایی که $R_{it} < 0$ برابر یک و در غیر این صورت صفر در نظر گرفته می شود.

پس از اینکه با مدل باسو محافظه کاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندازه گیری شد، دو جامعه در نظر گرفته شده است و همانطور که شرح داده شد یکی قبل از بکارگیری استانداردهای حسابداری یعنی ۱۳۷۵ لغایت ۱۳۸۰ و یکی بعد از الزام بکارگیری استانداردهای حسابداری یعنی ۱۳۸۱ لغایت ۱۳۹۰ استفاده شده است. و سپس بوسیله آزمون تفاوت در میانگین ضرایب که اولین بار بوسیله کرامر^۲ (۱۹۸۷) بوسیله R^2 دو جامعه سطح محافظه کاری را مقایسه نمودیم.

روش شناسی پژوهش

از آنجایی که این تحقیق به بررسی اثر بکارگیری استانداردهای حسابداری بر محافظه کاری با استفاده از معادلات رگرسیون می پردازد، لذا تحقیق از نوع همبستگی است. تحقیقات همبستگی شامل کلیه تحقیقاتی است که در آن سعی می شود رابطه بین متغیرهای مختلف با استفاده از ضریب همبستگی تعیین گردد. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است. زیرا هدف این پژوهش، توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص می باشد.

تعریف جامعه آماری و ویژگی های آن

قلمرو زمانی پژوهش از ابتدای سال ۱۳۷۵ تا پایان سال ۱۳۹۰ می باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بجز شرکت های سرمایه گذاری، لیزینگ، هلدینگ و بانک ها می باشند که تا سال ۱۳۷۵ به عضویت بورس درآمده و تا پایان سال ۱۳۹۰ از عضویت بورس خارج نشده باشند.

---

² Cramer ' s V Coefficient

روش نمونه گیری و حجم تقریبی نمونه

روش نمونه گیری در این پژوهش بدین صورت می باشد که تمام جامعه آماری مورد بررسی قرار می گیرد و مشاهداتی که فاقد ویژگی های زیر باشد، حذف گردیدند:

۱. پایان سال مالی شرکت، پایان اسفند ماه باشد.
  ۲. طی دوره بررسی شرکت تغییر سال مالی نداشته باشد.
  ۳. داده های شرکت که مورد نظر محقق است در دسترس باشد.
  ۴. شرکت فعال باشد یا به عبارت دیگر حداقل ۷ ماه از سال، سهام آن شرکت مورد معامله قرار گیرد.
  ۵. شرکت جزء شرکت های واسطه گری مالی، بانک ها، لیزینگ و هلدینگ نباشد.
- با توجه به شرایط یاد شده تعداد ۸۱ شرکت به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

پس از استخراج اطلاعات مورد نظر از صورت های مالی شرکت هایی که با توجه به شرایط پژوهش از بین کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس انتخاب گردیدند، لازم به ذکر است که متغیرهای پژوهش با نرم افزار Excel محاسبه و سپس داده ها به صورت تلفیقی^۳ با استفاده از نرم افزار Eviews 6 تجزیه و تحلیل شده است. همچنین، به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از مدل های رگرسیون چند متغیره و روش های آماری مناسب استفاده خواهد شد.

نهاد یا مؤسسانی که می توانند از یافته های این پژوهش بهره گیرند

---

³Panel data

هدف اصلی این پژوهش این می باشد که کیفیت اطلاعات حسابداری را در دوره قبل و بعد از تصویب استانداردهای حسابداری مورد بررسی قرار دهد، لذا انتظار می رود:

۱. سازمان حسابداری با توجه به وظیفه قانونی تدوین استانداردهای حسابداری از نتایج به دست آمده جهت آگاهی از سطح محافظه کاری و کیفیت اطلاعات مربوط به استانداردهای مصوب این سازمان، استفاده نماید.

۲. سازمان بورس اوراق بهادار به منظور ایفای وظیفه خود در قبال اطلاع رسانی به سرمایه گذاران، در جهت ارائه اطلاعات با کیفیت برای تخصیص بهینه منابع کمیاب، شرکتها را ملزم به ارائه اطلاعات با کیفیت نماید و می تواند از نتایج پژوهش حاضر جهت احراز این موضوع که آیا اطلاعات صورت های مالی با کیفیت می باشد، استفاده نماید. و همچنین به دلیل اینکه با کاهش محافظه کاری، ریسک سرمایه گذاران افزایش می یابد با ارائه صورت های مالی با کیفیت می توان ریسک سرمایه گذاران را کاهش دهند.

۳. دانشگاهها و مراکز آموزش عالی، که علاقه مند در راستای بحث پیرامون کیفیت اطلاعات حسابداری، استانداردهای حسابداری و محافظه کاری می باشند می توانند از نتایج این پژوهش استفاده نمایند.

ساختار پژوهش

فصل اول به بیان موضوع، اهمیت و اهداف پژوهش اختصاص یافت. همچنین فرضیه ها و تعاریف برخی از واژگان به کار گرفته شده، بیان گردید.

فصل دوم نگاهی به مبانی نظری پشتوانه انجام پژوهش و بررسی یافته‌های تجربی درباره موضوع پژوهش و موارد مشابه و سپس ارائه پیشینه مختصری از تحقیقات انجام شده قبلی در ارتباط با موضوع پژوهش در سطح داخلی و بین‌المللی می‌پردازیم.

فصل سوم مربوط به ساختار و روش پژوهش است. مباحثی از قبیل روش شناسی پژوهش، جامعه آماری، روش‌های نمونه‌گیری و جمع‌آوری اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش و چگونگی تجزیه و تحلیل این اطلاعات در این فصل بیان می‌شود.

فصل چهارم به تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری به دست آمده می‌پردازد. نتایج مربوط به آزمون فرضیه‌ها در این فصل ارائه می‌شود.

فصل پنجم که آخرین فصل پژوهش می‌باشد، ابتدا به ارائه خلاصه‌ای از پژوهش پرداخته و سپس نتایج، تشریح و مورد بررسی قرار گرفته و با یافته‌های تحقیقات قبلی مورد مقایسه قرار می‌گیرد. در ادامه محدودیت‌های پژوهش و در انتها پیشنهاداتی برای پژوهش‌های آتی مطرح می‌شود.

خلاصه فصل

در این فصل با بیان و تشریح موضوع، مسأله و پرسش پژوهش مطرح گردید و ضمن تبیین اهمیت و ضرورت آن، اهداف پژوهش تشریح شد. در ادامه با طرح فرضیه و بیان تعاریف عملیاتی، اطلاعات مربوط به روش‌شناسی پژوهش و نهادهایی که می‌توانند از یافته‌های این پژوهش استفاده نمایند، مشخص گردید و در خاتمه خلاصه‌ای از ساختار کلی پژوهش مطرح شد.

فصل دوم: مروری بر پیشینه پژوهش

- ✓ مقدمه
- ✓ گزارشگری مالی
- ✓ کیفیت گزارشگری مالی
- ✓ محافظه کاری
- ✓ پیشینه پژوهش در داخل ایران
- ✓ پیشینه پژوهش در خارج از ایران

مقدمه

این فصل با ارائه ادبیات موضوع آغاز می شود و در ادامه پژوهش های انجام شده مرتبط در داخل و خارج از ایران مطرح می گردد.

گزارشگری مالی

شرکت ها به عنوان واحدهای اقتصادی، همواره به دنبال سودآوری و دستیابی به ثروت بیشتر می باشند. به دلایل مختلفی که مهمترین آنها جدایی مالکیت از مدیریت می باشد، شرکت ها علاوه بر وظیفه انجام فعالیت اقتصادی، وظیفه پاسخگویی به افراد بیرون از شرکت را نیز بر عهده دارند. کارآترین شکل پاسخگویی، بر اساس شواهد تجربی، گزارشگری مالی می باشد (زیمرن، ۱۹۸۶).

محصول نهایی فرآیند حسابداری مالی، ارائه اطلاعات مالی به استفاده کنندگان مختلف، اعم از استفاده کنندگان درون سازمانی و بیرون سازمانی، در قالب گزارش های حسابداری است. صورتهای مالی، بخش اصلی فرآیند گزارشگری مالی را تشکیل می دهد. (مفاهیم نظری گزارشگری مالی).

صورتهای مالی بخش اصلی فرآیند گزارشگری مالی را تشکیل می دهند. هدف صورتهای مالی، ارائه اطلاعاتی تلخیص و طبقه بندی شده درباره وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری است که برای طیفی گسترده از استفاده کنندگان صورتهای مالی در اتخاذ تصمیمات اقتصادی مفید واقع گردد. از آنجایی که صورتهای مالی از مهمترین منابع اطلاعاتی برای تصمیم گیری های اقتصادی و ابزارهای